אישים באגרות הראי"ה

הרב אהרן מנחם מנדל הכהן, רב קהיר

רב העדה האשכנזית בקהיר, מארגן אספת הרבנים בקרקוב, שפעל לחידוש הסמיכה · תרכ"ו – תרפ"ח (1866–1927)

7 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

הרב אהרן מנחם מנדל הכהן (בהר"ן) נולד בטבריה בי"א בניסן תרכ"ו (1866), ולמד בישיבות טבריה. בשנת תרנ"ז (1897) נעשה רב העדה האשכנזית בקהיר, וכיהן בה כשלושים שנה. בספרו "סמיכת חכמים" דרש לחדש את הסמיכה ואת הסנהדרין, ויסד "אגודת רבנים" שמנתה יותר מחמש מאות חברים. ביוזמתו התכנסה באב תרס"ג (1903) אספת רבנים בקרקוב. חיבר עוד ספרים, ובהם "כלילת חתנים", "אבל מצרים" ו"כנסת הגדולה". נפטר בח' בחשוון תרפ"ח (1927) בחיפה, ונקבר שם.

הרב קוק על הרב מנדל הכהן

בשבט תרס"ז (1907), כשהרב קוק היה רב יפו, פרסם ב"חבצלת" מחאה גלויה על הביזיון שעשו מנהלי העדה האשכנזית בקהיר לרבם, הרב אהרן מנדל הכהן. הרב קוק כתב שגם אם הטענות נגדו היו נכונות, היה מקום רק להעיר לו, ולא לפגוע בפרנסתו, ודרש מהם לפייסו ברבים (כרך א', אגרת סא).

באייר תר"ע (1910) כתב לו הרב קוק שאין השעה ראויה לאספה שמטרתה חידוש הסמיכה, כי "הדור הזה, קטן הוא לאין שיעור בדעתו". במקום זה הציע לכנס אספת רבנים גדולה בירושלים באופן קבוע, כמו קונגרס, שתעסוק בכל ענייני האומה. הרב קוק הזכיר את "אסיפת קראקא" שארגן הרב מנדל, ושאילו לא הופרעה אולי היו לה תוצאות חשובות (כרך א', אגרת שג). בטבת תרע"ב (1912) שלח לו שוב העתק של המכתב, והוסיף: לפי הרמב"ם הסמוכים צריכים להיות ראויים להורות בכל התורה, ובכללה קידוש החודש והדעות והאמונות. לכן יש להתחיל בבית דין או ועד גדול בירושלים, שיכשיר את הדור לכך (כרך ב', אגרת תב).

בשנים תרע"ב-תרע"ד (1912-1913) התכתבו על אספת רבנים: הרב קוק כתב שהיא "עת רצון" שיש לנצלה (כרך ב', אגרת תמב); שהיה מעדיף שהאספה תהיה בארץ ישראל, כי רבים, והוא בכללם, לא יצאו לצאת לחוץ לארץ בלי הכרח (כרך ב', אגרת תקכו); ושצריך קודם כול להתאחד באופן רשמי עם "אגודת ישראל", כדי שלא יהיה פילוג במחנה יראי ה' (כרך ב', אגרת תריז). בשנת תרע"ה (1915), בימי המלחמה, ביקש ממנו הרב קוק לעזור למוסדות ארץ ישראל (כרך ב', אגרת תשכב; כרך ב', אגרת תשכד).

באייר תרע"ח (1918), מלונדון, כתב הרב קוק ל"הרב מנחם מנדל הכהן" - ככל הנראה הוא הרב מנדל מקהיר, שהקים אגודת רבנים - וביקש פרטים על האגודה. הרב קוק פירט לו את רעיון "דגל ירושלים" (ראו בפרשת "דגל ירושלים"): היא לא תהיה סניף של הציונות, שהיא "תנועה עולמית בנויה על יסוד החול", ותפעל לחיזוק תלמידי החכמים והישיבות בארץ ישראל (כרך ג', אגרת תתפה).

האגרות

כרך א', אגרת סא: בכ"ו בשבט תרס"ז, מכתב לפרסום ב"חבצלת": מחאה על ביזוי הרב אהרן מנדל הכהן בידי מנהלי העדה האשכנזית בקהיר.

"להרה"ג ר' אהרן מענדל הכהן רבם, היושב זה כמה שנים על כסא הרבנות בעירם"

כרך א', אגרת שג: בכ"ח באייר תר"ע, מיפו: אין השעה ראויה לאספה לחידוש הסמיכה. הצעה לאספת רבנים קבועה בירושלים.

"מה שיש בידינו הוא רק להקהיל אסיפת רבנים גדולה באה"ק ובירושת"ו דוקא, ולתן לה תכונה קונגרסית"

כרך ב', אגרת תב: בו' בטבת תרע"ב, מיפו: העתק המכתב הקודם, ותוספת על התנאים לחידוש הסמיכה לפי הרמב"ם.

"שנתחיל בעבודת ההכנה ליסוד ב"ד גדול מקובל על האומה כולה, בעיר קודש עולמים"

כרך ב', אגרת תמב: בכ"ו בסיוון תרע"ב: על אספת רבני ארץ ישראל. זו "עת רצון", ויש לנצלה.

"שעת רצון והתעוררות רוח היא לנו העת הזאת, ועלינו לדעת להשתמש בה לשם ד' ועמו"

כרך ב', אגרת תקכו: בכ"ט באדר שני תרע"ג, מיפו: הרב קוק שמח שהרעיון מתקרב לביצוע, אבל מעדיף שהאספה תהיה בארץ ישראל.

"אמנם דעתי היתה נוטה יותר שמקום האסיפה יהי' באה"ק"

כרך ב', אגרת תריז: בי"א במרחשוון תרע"ד, מיפו: יש להתאחד רשמית עם "אגודת ישראל", כדי שלא יהיה פילוג.

"שראשית כל צריכים אנו להתאחד עם אגו"י בדרך רשמי, שלא תצא מזה התפלגות בין מחנה יראי ד'"

כרך ג', אגרת תתפה: בד' באייר תרע"ח, מלונדון (ככל הנראה אליו): בקשה לפרטים על אגודת הרבנים, והסבר על "דגל ירושלים".

"אנוכי הבלטתי שאין לעבודת הקודש ה"ירושלמית" להעשות סניף להציוניות"

ראו גם

הרב ישראל דוב פרומקין, עורך "החבצלת", שבה פורסמה המחאה. (הרב ישראל דוב פרומקין)

נוסח האגרות – עם ביאור

7 האגרות שבהן נזכר הרב מנדל הכהן, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת סא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו שבט תרס"ז - יפו **נמען:** הרב ישראל דוב פרומקין, עורך "החבצלת" (לפרסום)

מחאה פומבית על ביזוי רב הקהילה האשכנזית בקהיר, הרב אהרן מענדל הכהן, בידי ראשי העדה. הרב קוק כותב שגם אם הטענות נכונות, היה מקום רק להעיר לו, ולא לפגוע בפרנסתו ובכבודו. הרב קוק דורש מראשי העדה לפייס את רבם ברבים, ומקווה שהרב ימחל להם.

עיקרי הדברים

- כבוד הרבנות.
- מחאה על פגיעה ברב בקהיר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו שבט תרס"ז[4].

לכבוד ידידי הרב החכם הנכבד מוהרי"ד[5] פרומקין [ישראל דב פרומקין, עורך העיתון "החבצלת" בירושלים] שליט"א[6], עורך ה"חבצלת".

אבקשו למע"ה[7] לשום דברי מכתבי אלה כצורתם בעתונו הנכבד.

כאשר החמירו חז"ל[8] בעונש של שמיעת זילותא דצורבא דרבנן ולשתוק, כידוע מעובדא דר"א בר"ש[9] בפי השוכר את הפועלים, [בבא מציעא פד] ע"כ[10] הנני בזה למחות גלוי, לפני כל עם ד', וביותר לפני אחב"י[11] היושבים באה"ק[12], ואחינו האשכנזים שוכני העיר אלקהירא במצרים, על כל הזילותא האיומה אשר הרהיבו עז לעשות, מנהלי העדה האשכנזית בעיר הנ"ל[13], להרה"ג[14] ר'[15] אהרן מענדל הכהן רבם, היושב זה כמה שנים על כסא הרבנות בעירם. וכאשר ראיתי את כל הטענות של אנשי ריבו, שנדפסו בה"חבצלת", אפילו אם היו הדברים אמת כמו שהם, גם אז הי'[16] רק מקום שזקני הרבנים וגאוני הדור שי'[17] יעירו את אוזן הרב הנ"ל, לתקן הנהגתו על להבא, באופן שיתרחק מלזות שפתים, ולא חלילה לשפוך דמו עבור זה ולקפח מחיתו, שהוא מעשה אכזריות שאינה ראויה לבני ישראל, רחמנים בני רחמנים. וק"ו[18] שאין ספק בדבר כמעט, שקצת גיזום יש בזה, ובמקצת הגיזום די להפך מאיזה משגה קל, שיוכל לצאת לפעמים גם מגדול וכשר שבאנשים, לחטא נורא ואשמת דם, ומי כאחינו ב"י[19] מנוסים בתוכנן של עלילות שקר. ע"כ הנני אומר בגלוי, שחובה גדולה וקדושה מוטלת על מנהיגי העדה הנ"ל, להשיב לרבם הרה"ג[20] ראי"מ[21] נ"י[22] את כבודו, ולפייסו כראוי ברבים, אם הם חפצים לצאת ידי שמים. וידעו שצורבא מרבנן קוב"ה[23] תבע ביקרי', [הקב"ה תובע את כבודו של תלמיד חכם (ברכות יט)] ואקוה שיקבלו דברי אלה בע"ה[24] בשביל טובתם בבא וגם בזה, כי אין מקיפין בחילול השם. [קידושין מ] ובטוח אני במדת טובו וסבלנותו של כבוד הרה"ג ר' אהרן מענדל הכהן רב דקהלת אשכנזים באלקהירא הנ"ל, שיסלח לאשר חטאו כנגדו, כשיראו את חרטתם ע"ז[25], כמדת ת"ח[26] אוהבי שלו'[27] ומרבים שלו' בעולם ו"ברצות ד' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו", [משלי טז, ז] ויעמוד על כנו ומשמרתו בכבוד הראוי לו, כאשר הי' עד כה, טרם התחוללה סערת המחלוקת. והשי"ת[28] יפרש על עמו את סוכת שלומו, והאובדים בארץ אשור

והנדחים בארץ מצרים [ישעיהו כז, יג] יבאו להשתחות בהר הקודש בירושלים בב"א[29]. והי'[30] זה שלו' על ישראל ועל רבנן ועל העוסקים עם הציבור לשם שמים, כנפשם היקרה ונפש חותם בברכת שלו' על ישראל ועל רבנן,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אב"ד[31] דפה עה"ק יפו והמושבות תובב"א[32].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. מוהרי"ד - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ד (למשל: יעקב + דוד) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. למע"ה - למעלה
8. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
9. בר"ש - ברבי שמעון
10. ע"כ - על כן
11. אחב"י - אחינו בני ישראל
12. באה"ק - בארץ הקודש
13. הנ"ל - הנזכר לעיל
14. להרה"ג - להרב הגאון
15. ר' - רבי
16. הי' - היה
17. שי' - שיחיה
18. וק"ו - וקל וחומר
19. ב"י - בני ישראל
20. הרה"ג - הרב הגאון
21. רא"מ - רבי אברהם מרדכי / רבי אליהו משה - שם אדם
22. נ"י - נרו יאיר
23. קוב"ה - קודשא בריך הוא
24. בע"ה - בעזרת השם
25. ע"ז - על זה
26. ת"ח - תלמידי חכמים
27. שלו' - שלום
28. והשי"ת - והשם יתברך
29. בב"א - במהרה בימינו אמן
30. והי' - והיה
31. אב"ד - אב בית דין
32. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אייר תר"ע - יפו **נמען:** הרב מנדל הכהן (מארגן אספת קרקוב)

אין השעה ראויה לאספה שמטרתה חידוש הסמיכה. הדור קטן בדעתו, ואין דבר שמעורר לעז כמו ניסיון לחדש דבר שכבר נדחה. מה שאפשר הוא לכנס אספת רבנים גדולה בירושלים, באופן קבוע כמו קונגרס, שתעסוק בענייני האומה. היא תוכל גם להכין את הרקע לרעיון הסמיכה, אבל זה לא יהיה העיקר.

עיקרי הדברים

- דחיית חידוש הסמיכה כעת.
- אספת רבנים קבועה בירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אייר תרעי"ן.

רע יקר ונכבד, מרבה עצה ותבונה, הרב הגאון ר'[4] מענדל כהן [הרב מנחם מנדל הכהן, מארגני אספת הרבנים בקרקוב] שליט"א[5], שלו'[6] וברכה באה"ר[7].

בתשובה על מכתבו היקר, הנני בזה להביע את דעתי, שלקרות לאסיפה ביחוד בשביל מטרת החזרת הסמיכה, [חידוש הסמיכה, שתאפשר להקים סנהדרין, כפי שניסה לעשות רבי יעקב בירב בצפת] אין השעה ראויה לכך כלל. לא נמצא לדברים שומע, ומקטרגים מעברים שונים יסובו עלינו, ואולי יצדקו ממנו. הדור הזה, קטן הוא לאין שיעור בדעתו, בשפלות לאין חקר נגד הקדמונים. רק פרטים בודדים ישנם היוצאים מן הכלל. ואין לך דבר שיעורר תמהון ולעז כמו הנסיון לחדש דבר שכבר היה נראה ונדחה, [זבחים יב; הניסיון בימי רבי יעקב בירב (שנת ש"ח) לחדש את הסמיכה, שנתקל בהתנגדות] שהוא חמור יותר מדחוי מעיקרא. ["נראה ונדחה" חמור מ"דחוי מעיקרו" (על פי סוכה לג)] מה שיש בידינו הוא רק להקהיל אסיפת רבנים גדולה באה"ק[8] ובירושת"ו[9] דוקא, ולתן לה תכונה קונגרסית, כלומר שתהיה חובה בכל שנה או בכל ב' וג' שנים, והיא תשים לב לכל עניני האומה שיוכלו רק להכנס בחוג אנשי קודש, אוהבי ד' ועמו באמת. אם אסיפה כזאת תשים את דעתה, לצפות לישועה כזאת להחל הכנות בדבר הסרת המניעות של רעיון הסמיכה, ולעבד את הרעיון ביצירה של ספרות מיוחדת עבורו, יוכל להיות שעם כל הדברים הטובים שיעלה בידה, יתפוס זה מקום בראש, אבל בכל אופן, לא זה יהי'[10] האלף וגם לא התיו של האסיפה.

אם בהצעתי יבחר כת"ר[11], ואחרי אשר כבר אתמחי גברא [הוחזק האיש (מומחה) (ארמית)] להוציא אל הפועל את אסיפת קראקא, [אספת הרבנים בקרקוב בשנת תרס"ג] אשר איך שהוא קנתה לה שם בזמנה, ואם לא הופרעה אולי היו לה תוצאות יותר חשובות, הנה ידי הקטנה עמו בל"נ[12] לכל אשר ישחרני לעזור על ידו, בדברים שאמצא אותם קרובים לשכר מצוה מצוה ["שכר מצוה – מצוה" (אבות ד, ב)] בעה"י[13].

והנני בזה ידי"ע[14] דוש"ת[15] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ר' - רבי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. באה"ר - באהבה רבה
8. באה"ק - בארץ הקודש
9. ובירושת"ו - ובירושלים תבנה ותכונן
10. יהי' - יהיה
11. כת"ר - כבוד תורתו
12. בל"נ - בלי נדר
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. ידי"ע - ידידו עוז
15. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' טבת תרע"ב - יפו **נמען:** הרב מנדל הכהן

הרב קוק חוזר על דעתו מתר"ע בעניין חידוש הסמיכה: זו פעולה היסטורית שאין לגשת אליה בלי הכנה. יש לייסד בית דין או ועד גדול בירושלים, שיכשיר את הדור. לפי הרמב"ם הסמוכים צריכים להיות ראויים להורות בכל התורה, כולל קידוש החודש, הלכות כשפים, וגם דעות ואמונות, שרבים מהגאונים בהלכה יודעים אותן רק באופן שטחי. כשהוועד יזכה לשם טוב ויגדל דור של תלמידי חכמים כאלה, אפשר יהיה לגשת לסמיכה.

עיקרי הדברים

- הכנה לחידוש הסמיכה.
- בית דין גדול בירושלים.
- ראויים להורות בכל התורה - כולל דעות ואמונות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ו' טבת תרע"ב[4].

ידי"נ[5] הרב הגאון רב פעלים מוהר"ר[6] מענדל הכהן [הרב אהרן מנדל הכהן, רבה של הקהילה האשכנזית בקהיר; ראו (כרך א', אגרת סא)] שליט"א[7].

שלו'[8] וברכה ואה"ר[9].

הגיעני מכתבו היקר בצירופו של מכתב ידידנו הרב ר"י ארוואץ נ"י[10], ע"ד[11] תשובה מענין מחשבתו הגדולה בהכנה ליסוד הסמיכה. [חידוש הסמיכה של התנאים והקמת סנהדרין מחדש] הנה כבר כתבתי לכת"ר[12] את דעתי במכתבי מד"ה אייר תרעי"ן העבר, והנני תולה שע"י[13] איזו סבה לא בא מכתבי ליד כת"ר[14].

ע"כ הנני שולח בזה את העתקת המכתב הנ"ל[15], שזו היא דעתי העני' בענין זה.

והשי"ת[16] יופיע אורו וחסדו עלינו ועל כל החושבים עצות טובות ומחשבות טובות על עמו בית ישראל.

והי'[17] זה שלו' וברכה, כנה"ר[18] ונפש ידי"ע[19] דוש"ת[20] באה"ר[21],

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ, ב. ועל אודות המחשבה הפרטית הגדולה, שכת"ר[22] עוסק בה להגשימה בחיים, נראה לי שפעולה זו היא, אם אך אפשר - שתעשה בידי אדם, פעולה הסתורית כזאת, שאין לנו לגשת אליה, בלא הכשר והבנה קודמת, כל מה שאני רואה, שיש לנו אפשרות לעשות בענין זה בזמן ההוה, הוא רק לכונן צעדים להכנה הגדולה הזאת, שיהיה המכון הזה, אשר נעשה, מקרב את הדורות, להיות להם אפשרות לבא למטרה העליונה והקדושה הזאת, של יסוד סנהדרין בתור ב"ד[23] הגדול לכל ישראל.

העיכוב היסודי לדעת הרמב"ם[24], שהוא היסוד לעיקר הוראה זו, היא הצורך להיות ראוי להורות בכל התורה כולה, כפ"ד ה"ח[25] דסנהדרין, [רמב"ם, הלכות סנהדרין ד, ח] המיוסד עפ"ד[26] הירושלמי דפ"ק[27] דחגיגה, כמו שהעיר כבר ע"ז[28] הלח"מ[29], ["לחם משנה" על הרמב"ם] - אע"פ[30] שיש לדחות דהתם בירושלמי מיירי באינו ראוי מחמת מומו, אבל הלא אין לנו אלא דברי הרמב"ם בזה, - הוא הדבר המכריח אותנו לעשות הכנה מיוחדת בסדרי למודנו, באופן שתהיה אפשרות לבא למדה זו. מובן הדבר, שכ"ז שמעטים הם ת"ח[31], למשל, ששנו פרק בחשבון ובחכמת המזלות במדה גבוהה, חסר לנו היסוד על הוראת קידוש החודש. והדבר היותר קשה הוא ההוראה בהלכות כשפים, שנשתכחו יסודי הלמודים כמעט, והרבה כיו"ב[32]. מ"מ[33] אין להתיאש מכ"ז, יש תקוה ואפשרות ע"י[34] ויעוד ת"ח, גדולי דעה, צדיקים טהורי-לב, החפצים בישועת ישראל באמת, שיופיעו לנו עצות אדירות ממקור האמת גם על הדברים הרחוקים מאד.

אבל בתחלה עלינו להשתדל, שיתכונן לנו בי"ד[35] או ועד גדול בירושלים, שיהיה העסק שלו, בקישור עם כל גדולי התורה והדעה והקדושה שבעולם, לעסוק בהכנה זו של הכשר הדור עד כדי מדה זו, של אפשרות קביעות הסמיכה. הועד העוסק בזה, כיון שהוא עוסק להוציא אל הפועל את היסוד שכל חיי האומה עומדים עליו, ודאי שיעשה בהמשך הזמן לתל-תלפיות, שכל גדולי האומה יהיו פונים אליו, וכל מה שמעשיו הטובים והפוריים, לטובת האומה, הרוחנית והחמרית, יהיו יותר גדולים, כן יתגדל ערכו. ואחרי שיזכה לכתר שם טוב, ע"פ[36] פעולותיו, ויגיע בהשפעתו בהכשר החינוך לת"ח[37] הגדולים, הזקנים והצעירים ביחד, עד כדי העמדת שדרה של ת"ח, שתהיה דעת הדור, המתגלה ע"י ראשי גדולי ישראל, בתורה, בחכמה ובצדקות, להסכים שהם ראויים להורות בכל התורה כולה, - אז תהיה ג"כ[38] היכולת לגשת אל גוף הסמיכה.

מובן הדבר, שההוראות של כל התורה כוללות ג"כ ההוראות הרוחניות של הדעות והאמונות. וע"ז[39] בודאי נהיה צריכים ליסד יסוד מוסד של קביעות למוד, שהרי ישנם כמה ת"ח גאונים בהלכה ומ"מ[40] אינם יודעים את המקצוע העיקרי שבתורה, הנוגע לדעות ואמונות, אלא ידיעה שטחית. ועכ"פ[41] צריכה הידיעה של החלק הרוחני שבתורה להיות קלוטה יפה ברוחם ועל אנשי מעלה כאלה, שנוכל לאמר עליהם שהם עומדים בראש האומה, במובן העליון של רוחניותה.

מתוך הטעמים הנ"ל ומתוך עוד כמה טעמים, המשתקפים ברוחי בעניי בדרך בירור, הנני מסכים לעיקר מגמתו של כת"ר, ע"פ תוכן זה: שנתחיל בעבודת ההכנה ליסוד ב"ד גדול מקובל על האומה כולה, בעיר קודש עולמים, ירושלים עיה"ק[42] ת"ו, ולעבודת ההכנה נוכל לקוות שרוח ד' יופיע על כל גבורי כח בעז ד', טהורי הלב, לזכות לאורה וישועה גם לגוף הסמיכה עצמה, הרחוקה ומופלאת מאתנו במדה כ"כ[43] נוראה לעת כזאת.

--הדברים הנ"ל ראויים להצטרף למכתבי הקודם דשנת תר"ע"יין, ששם דברתי על כללות הענין וכאן ע"ד הנוגע לגוף הסמיכה. הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש

3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. ואה"ר - ואהבה רבה
10. נ"י - נרו יאיר
11. ע"ד - על דבר
12. לכת"ר - לכבוד תורתו
13. שע"י - שעל ידי
14. כת"ר - כבוד תורתו
15. הנ"ל - הנזכר לעיל
16. והשי"ת - והשם יתברך
17. והי' - והיה
18. כנה"ר - כנפשו הרמה
19. ידי"ע - ידידו עוז
20. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
21. באה"ר - באהבה רבה
22. שכת"ר - שכבוד תורתו
23. ב"ד - בית דין
24. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
25. ה"ח - הלכה ח' (בציון מקור)
26. עפ"ד - על פי דברי
27. דפ"ק - דפרק קמא
28. ע"ז - על זה
29. הלח"מ - הלחם משנה
30. אע"פ - אף על פי
31. ת"ח - תלמידי חכמים
32. כיו"ב - כיוצא בזה
33. מ"מ - מכל מקום
34. ע"י - על ידי
35. בי"ד - בית דין
36. ע"פ - על פי
37. לת"ח - לתלמידי חכמים
38. ג"כ - גם כן
39. וע"ז - ועל זה
40. ומ"מ - ומכל מקום
41. ועכ"פ - ועל כל פנים
42. עיה"ק - עיר הקודש
43. כ"כ - כל כך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו סיון תרע"ב **נמען:** הרב מנדל הכהן

על אספת רבני הארץ: הרב קוק עדיין לא מצא דרך להוציא אותה לפועל. במכתבו ל'אגודת ישראל' (שבה גם גדולי רוסיה) ביאר את דעתו על פעולתה בארץ, והרב קוק מחכה לתשובתם. 'עת רצון' היא, ויש לנצלה.

עיקרי הדברים

- אספת רבני ארץ ישראל.
- 'אגודת ישראל'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] כ"ו סיון תרע"ב[3].

לכבוד ידידי הרב הגאון רב פעלים מוהר"א[4] מנדל שליט"א[5] הכהן, [הרב אהרן מנדל הכהן, רבה של הקהילה האשכנזית בקהיר; ראו (כרך ב', אגרת תב)] שלו'[6] וברכה באה"ר[7].

ע"ד[8] מחשבת האסיפה לרבני א"י[9], העירני בזה הרב דחיפה [הרב ברוך מאירס] נ"י[10], אבל עד כה לא מצאתי עצה איך להוציאה אל הפועל.

לע"ד[11] רבני "אגודת ישראל", הלא היו שמה לא רק רבני גרמניה, כ"א[12] גאוני הדור וגדולי הרבנים מרוסיה. מכתבי הי'[13] לבאר להם את דעתי ביחש לפעולות של האגודה בא"י[14] [ראו (כרך ב', אגרת תכז)] ואני מחכה לידיעות ברורות מהם.

כשם שכת"ר[15] מוכן ומזומן להיות לעזרתי, ג"א[16] בל"נ[17] הנני כלבבו אליו, רק יהי'[18] ד' עמנו, ויראנו דרך ישרה, איך לפעול. ומה צדק כת"ר[19], שעת רצון והתעוררות רוח היא לנו העת הזאת, ועלינו לדעת להשתמש בה לשם ד' ועמו.

הנני חותם בברכה ובצפיית ישועה, כנה"ר[20] ונפש ידי"ע[21],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
4. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. באה"ר - באהבה רבה
8. ע"ד - על דבר
9. א"י - ארץ ישראל
10. נ"י - נרו יאיר

11. לע"ד – לעניות דעתי
12. כ"א – כי אם
13. הי' – היה
14. באי"י – בארץ ישראל
15. שכת"ר – שכבוד תורתו
16. ג"א – גם אני / גם אנו
17. בל"נ – בלי נדר
18. יהי' – יהיה
19. כת"ר – כבוד תורתו
20. כנה"ר – כנפשו הרמה
21. ידי"ע – ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקכו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט אדר שני תרע"ג - יפו **נמען:** הרב אברהם מנדל הכהן

הרב קוק שמח שהרעיון לאסיפת רבנים מתקרב לביצוע. הרב קוק היה מעדיף שהאסיפה תהיה בארץ ישראל, כי רבים, ובהם הרב קוק, לא ירצו לצאת לחוץ לארץ בלי הכרח. מכל מקום, יהי ה' עם המתכנסים לשם שמים.

עיקרי הדברים

- אסיפת רבנים.
- עדיפות לארץ ישראל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ט אדר ב' תרע"ג[4].

כי[5] ידידי הרב הגאון רב פעלים מוהר"א[6] מענדל הכהן [הרב אהרן מנדל הכהן, רבה של הקהילה האשכנזית בקהיר; על רעיון כינוס הרבנים ראו (כרך ב', אגרת תב)] שליט"א[7], שוי"ר[8],

במועדו הגיעני מכתבו הנכבד, ואשמח כי רעיונו הקדוש הולך ומתקרב לידי מעשה, בע"ה[9].

אמנם דעתי היתה נוטה יותר שמקום האסיפה יהי'[10] באה"ק[11], מאחר שאינה באירופא' מקום המרכז לגליות ישראל, ורבים ואנכי בכללם לא ירצו לצאת לחו"ל[12] בלא הכרח גדול. בכ"ז[13] איך שיהי'[14] יהי ד' עם הבונים המתכנסים לשם שמים, ויה"ר[15] שתשרה שכינה במעשי ידינו. והי'[16] ז"ש[17] כנה"ר[18] ונפש ידי"ע[19] דורש"ת[20],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. כ' - כבוד
6. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שוי"ר - שלום וישע רב
9. בע"ה - בעזרת השם
10. יהי' - יהיה
11. באה"ק - בארץ הקודש
12. לחו"ל - לחוץ לארץ
13. בכ"ז - בכל זאת
14. שיהי' - שיהיה
15. ויה"ר - ויהי רצון
16. והי' - והיה

17. ז״ש – זה שלום
18. כנה״ר – כנפשו הרמה
19. ידי״ע – ידידו עוז
20. דורש״ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תריז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א מרחשוון תרע"ד - יפו **נמען:** הרב אברהם מנדל הכהן

יש להתאחד רשמית עם 'אגודת ישראל' כדי שלא יהיה פילוג במחנה יראי ה', ולפעול בפרסומים בהסכמה, וגם להשתמש בגיליונות 'הדרך'. הרב קוק אינו יכול לכתוב מכתבים בעצמו בגלל טרדותיו.

עיקרי הדברים

- איחוד עם 'אגודת ישראל'.
- פרסומים בהסכמה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"א מ"ח תרעדל"ת

כ'[4] ידי"נ[5] הרב הגאון מוהרא"מ[6] כהן שליט"א[7], שוי"ר[8].

בתשובה על יקרת כת"ר[9] הנני להעירו, שראשית כל צריכים אנו להתאחד עם אגו"י[10] [עם תנועת "אגודת ישראל", שנוסדה באותה שנה בקטוביץ] בדרך רשמי, שלא תצא מזה התפלגות בין מחנה יראי ד', ואח"כ[11] בכל מעשינו בעניני הפרסומים טוב שנעשה בהסכמה אחת, וראוי להשתמש ג"כ[12] בגליונות "הדרך" למטרתנו הק'[13].

שאכתוב אנכי מכתבים, זהו למעלה מיכלתי לפי טרדותי המרובות הנודעות לרבים.

והנני בזה ידי"ע[14] דוש"ת[15] באה"ר[16], מצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. כ' - כבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. מוהרא"מ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, מ (למשל: אברהם + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שוי"ר - שלום וישע רב
9. כת"ר - כבוד תורתו
10. אגו"י - אגודת ישראל
11. ואח"כ - ואחר כך
12. ג"כ - גם כן
13. הק' - הקטן
14. ידי"ע - ידידו עוז
15. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
16. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' אייר תרע"ח - לונדון **נמען:** הרב מנחם מנדל הכהן

הרב קוק מבקש פרטים על אגודת הרבנים שהקים. בי'דגל ירושלים' העיקר הוא התוכן, לא השם: היא לא תהיה סניף של הציונות, שהיא 'תנועה עולמית על יסוד החול'. הממשלה הבריטית מביטה בעין יפה ואף הדפיסה עותקים. באמריקה התנועה מתעוררת. הצעדים: אגודות, שקלים, עיתונים, תמיכה בת"ח בארץ, ישיבות, לבוש מכובד לת"ח, לשכות בתי דין מכובדות.

עיקרי הדברים

- אגודת הרבנים.
- לא סניף לציונות.
- יחס הממשלה.
- תוכנית מעשית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ד' אייר תרע"ח[2]. [ד' באייר תרע"ח (1918). הרב קוק ישב אז בלונדון]

שלו'[3] רב לכבוד ידידי הרב הגאון אוצר תו"י[4] רב פעלים מו"ה[5] מנחם מנדל הכהן [ראו (כרך ב', אגרת תשכב)] שליט"א[6]. אחדש"ה[7] באה"ר[8].

מכתבי קודש דכת"ר[9] ידידי הגיעוני, ואשמח מאד לראות כי בעת כושר כזאת החל רוח ד' עוד הפעם לפעם את כת"ר[10] לגשת לעבודת הקודש, בעניני הכלל העומדים על הפרק.

והנה את היסוד של אגודת הרבנים לא ביאר לי כת"ר מהו, ומי המה הרבנים ת"ס איש אשר הם אגודים כבר באגודת קודש זו, ומה היא המטרה בפרוגרמה המפורטה שאליה עיניהם נשואות. יואיל נא כת"ר ויודיעני באר היטב מכל זה, למען אוכל גם אנוכי בעניי לעזור בענין קדוש זה, עד כמה שידי הכהה מגעת בעה"י[11].

וע"ד[12] דגל ירושלים, [ראו (כרך ג', אגרת תתע)] לא השם הוא העיקר אבל התוכן, ולפי המושג מעומק הרעיון והתרחבות קדושתו, כן יופיע האור על הסעיפים של המפעלים שיציצו ממנו. אנוכי הבלטתי שאין לעבודת הקודש ה"ירושלמית" להעשות סניף להציוניות, שעם כל חשיבותה היא תנועה עולמית בנויה על יסוד החול, - אלא לרומם את אור הקודש, את דגל שם ד' וקדושת לבת קודש של אור התורה ואמונה גדולה וקדושה, כמו שהיא חקוקה על לוח לבם ונשמתם של כללות שומרי אמונים, שהוא יסוד איגודם לבנין האומה והארץ. וגם העמים מתחילים להכיר כי יסוד הישועה לא יבוסס כי"א[13] על הערך המקודש דוקא, בהנשא דגל ד' ותשוקת קדושת ישראל להיות רוח החיה בתחיה הלאומית, והיא תזרוק נשמת חיים אדירה בכל מהלך התנועה הלאומית. בעין יפה מבטת היא הממשלה פה [ממשלת בריטניה] על הרעיון של ד"י[14], וזאת הביעה בגילוי דעת שגלתה את זכותה וחפצה להדפיס בעדה סכום אקסמפלרים של המכתב. [מספר העתקים] גם הציוניות הכללית יודעת היא את חשיבותו של הרעיון

המקודש העצור בזה, והיא מתחילה להכיר כי מה שאנו דורשים להיות עומדים ברשות עצמנו היא דרישה צודקת, שתביא רב טוב וכבוד גם לתנועה החילונית. ואע"פ[15] שהצדדים המעשיים נעשים לע"ע[16] בידי אנשים רחוקים מקדושה, ע"י[17] התאגדות דגל ירושלים ושאיפתה יוכר לכל העולם כולו שאור החיים של ראשית הגאולה היה ויהיה וגם הווה הוא רק ממקור הקודש, שהוא לבן של ישראל ופארם והדרם נגד כל הגויים.

במדינות אחרות כמו באמריקה התחילה התנועה הירושלמית שלנו להתעורר בשפעת חיים, ועתידות גדולות נכונות לה בע"ה[18]. פרוגרמה מלאה של עבודות ערוכה היא עמדי, אבל עיקר העיקרים הוא כעת עצם ההתיסדות של האגודה והרחבת השפעתה. ברוך כת"ר לד' על חפצו הטוב ליתן ידו הטובה עמנו, ויהיו נא חליפות מכתבים בינינו להתעוררות המחשבה והתעמקות כח קדושתה בייחוד שם ד' אל אלהי ישראל, המתגלה כעת בהדר יקרו על עם קדשו, שהתגלות קודש זו עומדת היא להראות בשטף עז בכל צעד וצעד שנלך הלאה לשאת את דגלנו ע"י קיבוץ המון רב הדוגלים בשם ד' באמת, בתשוקה קודש קודשים של צפית ישועה.

לעת עתה הננו צריכים להסתדר ליסד אגודות ולקבץ חברים לאסוף שקלים להוצאות הפרופגנדיות, [דמי חבר, להוצאות ההסברה] לגשת להוצאות ספרותיות בחוברות ועתונים, לאסוף אל דגלנו גם אגודות שלמות שאור קודש ד' חביב עליהן. גם המזרחים נוכל לכנס אל דגלנו, [אנשי תנועת "המזרחי"] אצלנו אין השאלה של הציוניות הכללית מעכבת, יוכל להכנס אל דגלנו גם איש שדעתו סולדת ממנה כפי מצבה הנוכחי, גם איש שיש לו בה חיבת שאיפה וקישור פנימי גם עכשיו. התוצאות של התאגדותנו מוכרחות להביא טובה גשמית וק"ו[19] רוחנית לעיקר המטרה הציונית, כי היא תרומם את הערך הפוליטי של ישראל בעולם, בהודע לעמים שתחית תקומתנו תחית קודש היא, ושדבר ד' בפינו אמת, והוא מעודדנו למפעלי התחיה כולם.

בצעדינו הראשונים נגש מיד בע"ה להחיש עזרה מהירה לחזק ברכים כושלות של ברכי רבנן דשלהי [על פי ישעיהו לה, ג ("וברכים כשלות אמצו") וברכות ו: "ברכי דרבנן דשלהי" – ברכי החכמים שנחלשו] אשר באה"ק[20] ובעיה"ק[21] ביחוד, לחזק את תופשי התורה, את הישיבות, את מוסדי הקודש כולם, ליתן עצמה והגנה חמרית לכל הבתים שמגדילים בהם תורה בארץ חמדתנו, לשכלל את הבנינים של הישיבות אם הם צריכים תיקון גשמי, לעזור גם להלבשה החיצונה של כל המחזיקים בתורת ד' כדי שיהיו מכובדים על הבריות, לתקן את הלשכות של בתי הדינים שיהיו באופן נימוסי ומכובד. מפואר לחן ולכבוד, ועל כולם להחזיק את המצב הכלכלי של תופשי התורה שיהיה בריוח ובכבוד, כדי שיהיה רוחם אמיץ בקרבם לדבר את דבריהם בשער בעוז וגבורה.

כללו של דבר רבה היא עבודתנו, וע"י[22] הכינוס של דגלנו הקדוש יתראו בקרבנו גם כוחות פוליטיים טובים שיוכלו לבאר לפני הממשלה ונגד כל העמים את טהרת שאיפתנו, ודי עמנו.

והנני בזה חותם בברכה ומצפה למכתביו מלאי ענין ומעשה בע"ה, ודי יכונן את מעשנו למען שמו, כנה"י[23] ונפש ידי"ע[24] דוש"ת[25] באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. שלו' - שלום
4. תו"י - תורה ויראה
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. אחדש"ה - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. דכת"ר - דכבוד תורתו
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך
12. וע"ד - ועל דבר
13. כ"א - כי אם
14. ד"י - ד' ירחם
15. ואע"פ - ואף על פי
16. לע"ע - לעת עתה
17. ע"י - על ידי
18. בע"ה - בעזרת השם
19. וק"ו - וקל וחומר
20. באה"ק - בארץ הקודש
21. ובעיה"ק - ובעיר הקודש
22. וע"י - ועל ידי
23. כנה"י - כנפשו היקרה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו